Poštarina plačena u gotovom

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

TARTALOM:

Kemény Lajos: Genf és Bruxelles
Schmidt János: Nemi inség
Ivkovics Nándor: Kiskereskedő és a válság
Soós Tibor: Vége a szemfényvesztésnek (vers)
Kalmár István: A nürnbergi pártnap
Illyés Gyula: Puszták népe
Hermynia zur Mühlen: Névnap
Nagy Lajos: Budapest nagykávéház
Elnökválasztás az Egyesült Államokban
Sterling W. Brown: Linch (vers)
Világszemle
Figyelő:
Iskolaév kezdetén — A nemzeti „szocializmus"
Városok keletkezése — Nagy Lajos: Budapest nagykávéház
Szerkesztői üzenetek

III ÉVF. ▪ SZUBOTICA ▪ 1936 OKTÓBER HÓ ▪ 10 SZÁM.

A „HID“ **a jugoszláviai új magyar nemzedék társadalmi, irodalmi és kritikai szemléje**

Megjelenik havonként egyszer

Szerkeszti és terjeszti a szerkesztő- és terjesztő-bizottság

bajai,
beográdi,
budapesti,
noviszádi,
petrovgrádi,
szentai,
szombori,
sztáribecseji,
szuboticai,
temerini és
zágrebi
tagjai.

A „HID“ **a harcos fiatalok lapja!**

Uj nemzedékünk szellemét, törekvéseinek irányát érintő levelek, könyvek, folyóiratok, cserepéldányok, ismertetésre vagy leközlésre szánt munkák SZUBOTICA, Poštanski fah 88. küldendők. — A mutatványszám elfogadása előfizetésre kötelez. Ingyen lappéldányt nem küldünk senkinek.

Előfizetési árak:

A „Hid“ csekkszámlája: 58.297

Jugoszláviában:

Egy évre . .	30 dinár
Fél évre . .	16 „
Negyed évre .	9 „

Magyarországon:

Egy évre . .	4 pengő
Fél évre . .	2 „
Negyed évre .	1 „

Romániában:

Egy évre . .	100 lei
Fél évre . .	50 „
Negyed évre .	25 „

Egyes szám ára

3

dinár

Genf és Bruxelles

Irta:
Kemény Lajos

A mai kor egyik legégetőbb problémája a béke kérdése. Ma, amikor az államok — és elsősorban a fasiszta államok — szinte őrült arányokban feg yerkeznek, ma, amikor még ki sem láboltunk az elmúlt világháború borzalmaiból, ismét fennáll az a lehetőség, hogy az imperializmus legkisebb szikrája lángralobbanthatja az egész világot.

Mi sem bizonyítja jobban a kérdés megoldásának a fontosságát, minthogy egymást érik a leszerelési konferenciák, amelyek azonban mindeddig semmi pozitiv eredményt nem tudtak elérni. Mintha ez a kérdés a Népszövetség csődjét jelentené. A csak a saját államuk nagytőkéseinek érdekeit szem előtt tartó politikusok békéről szavalnak a békekonferenciákon, a magánkézen lévő fegyvergyárak pedig a kitűnő profit miatt ontják magukból a borzalmas pusztítást véghezvivő fegyvereket, tankokat, ágyúkat, repülőgépeket, gázbombákat.

Egyik legfontosabb teendő egyelőre talán a fegyvergyárak államosítása lenne, hogy a legnagyobb fegyvergyárak ne szárnyalják túl egymást a profithajhászásban, minél több fegyver piacradobásával.

Már humánusságból is — legyen az akár polgári humánusság — egy gondolkozó ember sem engedheti meg, hogy a hadiipar osztalékai fokozódjanak a maroknyi jólszituált nagytőkés hasznára, akik a különböző floridai, francia és olasz Riviérán napoznak, lehet, hogy könyöradományokat osztogatnak, amely tettükről hasábos tudósításokat közöl a napisajtó, dicsérve emberszeretetüket, míg másfelől a legordinárébb módon kihasználják munkásaikat.

A legutóbb megtartott két békekonferenciának a tárgysorozatán többek között szerepelt ez a kérdés is.

Szeptember első napjaiban Bruxellesben gyültek össze a politikusok. Ezen a konferencián a következő négy határozatot fogadták el egyhangúlag:

1. Kölcsönösen el kell ismerni a megkötött szerződéseket.
2. Korlátozni kell a fegyverkezést és lehetetlenné tenni a hadianyagkereskedelmet, azaz nacionalizálni a fegyvergyártást.
3. Erősebb alapokra kell fektetni a Népszövetséget, hogy megakadályozhassa a háború kitörését.
4. A Népszövetség keretein belül jólműködő szervezetet kell létesíteni, amely ellenállást tanúsithatna a különböző háborús provokációknak.

Vessünk közelebbről pillantást ezekre a határozati pontokra:

A határozat második pontját, vagyis a fegyverkezési lázt már julius—augusztusi kettős számunkban alaposan megtárgyaltuk s így erre most nem kell kitérnünk.

Ami a harmadik pontot illeti, ezzel kapcsolatban vessünk egy pillantást a háború- és fasizmus-ellenes világkomité nyilt levelébe, amelynek ez az alapgondolata: „A Népszövetség magatartása az

egyes államok magatartásától függ. Arról van tehát szó, hogy a kormányok politikáját a széles néptömegek akaratának vessék alá."

A Népszövetség a mai napig nem állt feladata magaslatán. Ebből azonban nem vonható le az a konzekvencia, hogy a Népszövetség semmi szerepet nem játszhat a béke megőrzésében. Ez teljesen hibás következtetés lenne. Ezt a kövefkeztetést csak az uszítók vonhatják le, akik a saját érdekeik védelmezőjévé akarják reorganizálni a Népszövetséget, amely ezáltal jelentéktelenné válnék s ahol csupán plátói beszédek és deklarációk hangzanának el, amelyek természetesen senkit sem köteleznének semmire.

Ezeknek a határozati pontoknak a sikeres keresztülvitele után közelebb leszünk a világbéke égető kérdésének megoldásához.

A bruxellesi konferenciával egyidejűleg tartották meg Genfben — a Népszövetség, paktumok, szerződések és elkeseredett értekezletek színhelyén, a kijátszások, bölcselkedések otthonában és ezer eszme temetőjében — a világ ifjúságának békekonferenciáját azzal a céllal, hogy megnyerjék az ifjúságot — politikai és felekezeti különbségre való tekintet nélkül — a háború elleni küzdelemre, hogy megakadályozzák a népek közötti öldöklést, amely néhány nagytőkésnek a világpiac megszervezését jelenti, akik aranyukkal tartják fenn hatalmukat és mintegy láthatatlan erő, hátráltatják az emberiség haladását csak azért, hogy aranyrudakkal tömhessék meg banktrezorjaikat, amelyre azt mondhatják: „Ez az enyém!"

Jellemző, hogy a világ két legnagyobb fasiszta állama, — Német- és Olaszország — amelyek annyiszor hangoztatták humanizmusukat, békeszeretetüket — s ezt a békeszeretetet imperialista törekvéseikkel „fényesen be is bizonyították", — most nyiltan léptek fel és egyik békekonferencián sem képviseltették magukat. Semmi sem bizonyítja jobban, mint ez a lépés, hogy a két ország semmibeveszi a béketörekvéseket, semmibe veszi a nép életérdekeit és úgyszólván békeellenes frontot alkot. Ezzel szemben, ha egy nappal késve is, mégis megjelent a spanyol delegáció, amelyben többek között egy fiatal nő is volt, aki karján és nyakán meg volt sebesülve, ugyanis aktiv részt vett a szabadságért folyó harcokban. E két eseményhez, azt hisszük, nem szükséges kommentárokat fűznünk.

A mai fiatalságnak arra kell törekednie, hogy megakadályozza a felhalmozott pusztítóanyagok lángralobbanását, amelyeket végsőkig hevítettek a szociális és nacionális törekvések. Az ifjúságnak igazságos békét kell követelnie a világ összes államainak számára és ezzel a maga részére is. Jogot kell követelnie az életre, a munkára és semmiképpen sem testvérgyilkolással oldani meg életproblémáit, más nemzetek kárára, mert könnyen megtörténhetik, hogy ezzel a saját vesztét okozza. Meg kell akadályoznia azt, hogy ember embert, nép népet kizsákmányolhasson. Az ifjúságnak kell képviselnie a teljes szabadságot és egyenlőséget.

A háború nem ismeri el az embernek mindezeket a törekvéseit, csak az emberi testek megcsonkítását, emberéletek kioltását és területek meghódítását, amelyeken a megmaradt népet eszközválogatás

nélkül a legbrutálisabban kihasználják. A háború barbárságba ragadja az embert, vadállati szenvedélyeinek felszítója. A háború a kiválasztott fajták vérszomjas inváziója, amelyet a nagytőkések által megfizetett alapnélküli filozófia kelt életre, a sajtó szít fel és kizárólag az aranyborjúnak és telhetetlen követőinek javát szolgálja.

Az ifjúság köteles harcolni a békéért és bátran szembeszállni az imperializmus háborús törekvéseivel. Ehhez az egész világ ifjúságának összefogására van szükség. És ezt a célt szolgálta a genfi ifjúsági békekonferencia.

A nemi inség

Kivonat
Schmidt János
cikkéből

...„A nemi éhség, a libido, sokkal több, sokkal különfélébb objektumokat (tárgyakat) tud felhasználni a maga csillapítására, mint a tulajdonképpeni éhség. Csak a legvégsőbb éhség, inség esetén fognak az emberek fa- vagy bőrdarabokat enni, de már sokkal kisebb inség a nemiség terén elegendő ahhoz, hogy perverz (visszás) irányokba terelődjék a nemi ösztön. Jó példáit lehet ennek megfigyelni a különféle fegy- és fogházakban, büntető- és javító intézetekben, kolostorokban, hadifogoly- és internáló táborokban, stb. A nemi éhség, a libido, mindent felfal, ha jobb élelmet nem kap, akkor például a verést, megalázást, kegyetlenséget és még sok más, ennél furcsább dolgot is meg tud emészteni. Így pl. a rendszeres verést alkalmazó nevelés egyik legfontosabb oka a flagellantizmus nevű, Németországban is nagyon elterjedt perverzitásnak, amelynél csak akkor áll elő nemi kielégülés, ha ostorcsapásokkal megkínozzák az objektumot, illetve a szubjektumot (a nemi kívánság tárgyát, illetőleg alanyát). A libido normális táplálékának hiánya esetén a homoszekszuális (egynemű nemi kívánság) irányba való elfajulás vagy a befelé való pervertálódás, az elfojtás, az eltolódás, stb. is könnyebben állnak elő.

A biológia (élettan) felfogása szerint csak a táplálék és a szerelmi objektum utáni éhség alkotják azt a két erőforrást, amelyekből az összes többi indulataink is táplálkoznak. *Liebe und Hunger regieren die Welt.* (Éhség és szerelem kormányozza a világot.) Így a lelkesedés, a vallási fanatizmus, a művészi lendület, a tudományszomj és egyéb indulatfajták is mind az említett két energia-rezervoárból (erőtartályból) merítik a hajtóerejüket. Mint ahogy minden festékanyag, ami a testben van: a bőrnek, a hajnak, az emésztési produktumoknak, stb. a színe, mind egyetlen forrás-

ból, t. i. a vörös vérsejtek festékanyagából származik, úgy az összes szenvedélyek is mind a libidonak (a nemi éhségnek) a kapcsolatai valamiféle emberi, társadalmi, vagy egyéni céllal.

Habár a libido ilyen módon egész világot átfogó jelentőséget kap, mégis el kell ismerni, hogy bizonyos fokú korlátozása és szabályozása kulturánkra nézve szükséges. A fékezetlen nemi ösztön visszavetne bennünket az ősállapotba. Freud professzor szublimálásnak, átszellemítésnek nevezi azt a folyamatot, amikor a libidot szociális tekintetben hasznos célok felé fordítjuk. De ezzel az átszellemítéssel nem szabad olyan messze menni, hogy ezáltal szerencsétlenek, sőt esetleg betegek legyünk. Tudomásul kell venni, hogy a libidonak a normális szekszuális objektumhoz (nemi tárgyhoz) van a legnagyobb hajlandósága. Ezt a két szorosan egymáshoz tartozó dolgot (t. i. a libidot és a normális szekszuál objektumot) sokszor kénytelenek vagyunk elavult erkölcsi és nevelési hagyományok követelésére, egymástól elkülöníteni, amihez a lelki erőnek állandó felhasználása szükséges. Ez viszont elszegényedést von maga után, miután a lelki erők sem kimeríthetetlenek. Ilyen módon elhasználjuk magunkat befelé egy szükségtelen harcban saját magunkkal. Ez az energia azután természetesen hiányozni fog a kifelé való felhasználásnál. Az ilyen ember fáradtnak érzi magát, mintha súlyos munkát végezne s tulajdonkép végez is, csak teljesen meddő munkát.

A tömegek szekszuális inségében és szenvedésében kétféle eredetűt különböztethetünk meg: egy külsőt, amely közvetlenül az anyagi létből fakad és egy belsőt, a szenvedőnek szekszuál-pszihologiai strukturájából (nemi lélektani alkatából) keletkezőt. Az előbbihez tartoznak a lakásinség, születésszabályozás és a prostitució nagy területei, az utóbbihoz a neurózisok (ideggyengeségek), perverziók (visszásságok) és tipikus szekszuális összeütközések, amelyeknek azonban végső okként megint csak túlnyomóan az uralkodó szekszuális rendben vannak az okai.

A nemi élet külső nehézségeit illetően a lakáskérdés, születésszabályozás, prostitució, stb. teljes egyetértés uralkodik a szekszuális élet kutatóinak legnagyobb részénél. Így pl. az utolsó évtizedekben egész sereg olyan egyesület alakult, amely azt tűzte ki céljául, hogy az előbb említett tényezők ellen síkraszálljon.

Vegyük sorba a nemi élet eme külső nehézségeit és kezdjük mindjárt a lakásinségen. Mindannyian voltunk valamikor 18—20 évesek és jól emlékszünk, hogy hányszor volt a láthatáron egy alkalmas szekszuális objektum (nemi tárgy) s mégis alkalmas hely hiánya miatt az egyéni szekszuális inség nem oldódhatott meg. Semmi ok sincs feltételezni, hogy a mai fiatalságnál ez másképp van. Sőt tudom, hogy az idősebb generációnál is milyen sokszor adódik elő ilyesmi. Ez azonban jelentéktelen és összehasonlíthatatlan azzal a súlyos lakásinséggel szemben, amelyről a mai országok statisztikáiból értesülhetünk. Ezekből a statisztikákból azt a megrendítő tényt tudhatjuk meg, hogy az emberek nagy része

nyomortanyákon húzódik meg s nincsen egy saját szobájuk, ahol nemi életük zavartalanul lejátszódhatnék. Bécsi statisztikai adatok szerint az ottani szegény néposztálynál négy emberre jut egy szoba, míg a jó polgári negyedben átlag egy helyiség jut egy emberre. Így azután különösen a szegényebb néposztálybelieknek egy nagy része a nemi aktust felöltözve, meglepetésektől való állandó félelemben vagy pedig közönyösen és letompultan egy harmadik jelenlétében kénytelen elvégezni. Ilyen körülmények között a nemi élet természetesen nem lehet tökéletesen kielégítő, pedig a lakósság nagy részénél áll így a dolog. Láthatjuk tehát, hogy ha csak a lakásviszonyokból indulunk ki, milyen nagy, megoldatlan szociális probléma előtt állunk.

Hasonló nehézségek vannak a születésszabályozás kérdésénél is. A szekszuál-tudományok és a szekszuál-higiénia (egészségtan) elegendően előrehaladott állapotban vannak ahhoz, hogy ez a probléma rendeztessék s hibás állampolitikai megfontolások mégis megakadályozzák azt. Kétséget kizáróan meg van állapítva, hogy a magzatelhajtási tilalom egyáltalában nem alkalmas eszköz a születéscsökkenés megakadályozására. Az egyes országok idevágó statisztikáiból világosan láthatjuk, hogy mindazon országokban, amelyekben az abortusz-paragrafus érvényben van, nagyobbfokú a a születéscsökkenés, mint olyan országokban, ahol az abortusz szabad. Az abortusz-paragrafus maradéktalan eltörlése, a terhesség megszakításának társadalmilag való legalizálása (törvényesítése), a terhességet megakadályozó preventiv eszközök (óvszerek) széles propagandája, egyidejű és tartós anya- és csecsemővédelmi intézkedések, általános szociális gondoskodás keretében, pl. Németország számára évenkint tizezer, a kurúzstók által végzett, abortuszban elpusztuló asszonyt takaríthatna meg és a születéscsökkenésnek gátat vethetne. A születésszabályozás ma általános politikai kérdés, amely azonban izoláltan (elkülönítve), összefüggéseiből kiszakítva, alig oldható meg.

Ami a prostituciót és az ezzel szorosan összefügő nemi betegségeket illeti, a mai nemi higiénia csak egy receptet ismer, amelynek az eredménytelensége mindenki előtt világos: t. i. csak a házasságon belül való nemi élet, egyébként absztinencia (megtartóztatás).

Ezek után áttérhetünk a szekszuális tömeginségnek azon elemeire, amik nem annyira külső nehézségek, mint az egyén belső szekszuál-pszihikai strukturájának (nemi-lélektani berendezettségének) következményei. Az ember szekszuál-pszihológiai strukturáját csak azóta ismerjük tüzetesebben, amióta Freud kimutatta, hogy már a kis gyermeknek is van szekszuális élete. Freud ezen megállapításáig a tudománynak is az volt a véleménye, hogy a szekszualitás csak a serdülő korban bújik bele hirtelen az emberbe a semmiből, anélkül, hogy bárki is tudná, hogy honnan jött ilyen hirtelenül. Sajnos a szülők, nevelők, tanárok, tanítók és a gyermekekkel foglalkozó egyének nagy része ma sincs tisztában ezzel

a ténnyel. S noha a gyermek lelki életéről legtöbbször fogalmuk sincsen, mégis lépten-nyomon beleavatkoznak (persze legtöbbször helytelenül) a gyermek életébe és elfojtásokra, visszásságokra és más hasonló beteges lelki állapotokra kényszerítik őket. Ilyen módon aztán már a gyerekkorban elültetik a hisztériának és a különféle neurózisoknak (ideggyengeségeknek) a gyökereit, amelyekből később a neurótikus megbetegedés származik. Nem is csoda ez, hiszen a helyes nevelés talán a legnehezebb a világon. Hogy szülőkké válni sokkal könnyebb, mint a gyermeknevelés terén megfelelő szakértelemmel és türelemmel rendelkezni, az a legtöbb anyának és apának eszébe sem jut"...

IVKOVICS NÁNDOR:

Kiskereskedő és a válság

A közvélemény a gazdasági válságot még ma is, 7 év után, leküzdhetőnek, áthidalhatónak tartja. Az átlagember az egész krízist egyéni sorsának rosszabbodásán keresztül látja csak és így egészen homályos fogalmai vannak egy átfogó jelentőségű, a társadalom minden viszonyára kiterjedő gazdasági depresszióról. A kispolgár látóköre nem igen terjed saját egyéni érdekkörén túl, szakmája és szakmájához tartózók érdekközössége már a legmesszebbmenő perspektívát jelenti számára. Ebből fakad azután az, hogy a gazdasági viszonyokat saját boldogulásának lehetőségein keresztül itéli meg és ha kivételképen jó életfeltételek között él, akkor számára nincs is válság. Ugyanígy a krízis kiküszöbölését csakis pillanatnyi szükségeivel kapcsolatban, szakmájának „szanálásával" tudja elképzelni. Az összes termelési ágak szoros viszonya kiesik ebből a látókörből és így a társadalom gazdasági berendezkedéséről és a ma uralkodó válságról helytelen, torz képet nyernek. Általában minden egyes szakma, illetőleg ahhoz tartozók önmagukat teszik a termelés középpontjába és azt gondolják, hogy nélkülük felborulna az egész gazdasági rend.

A kiskereskedők és a kiskereskedelem mai helyzetének vizsgálásakor ezzel a kispolgári felfogással kell számolnunk és helyettük feltesszük a kérdést: Vajjon nélkülözhetetlen-e ma a kiskereskedelem vagy már idejét multa? A választ nem lehet egyszerü igennel, vagy nemmel megadni. Mai termelési és elosztási berendezkedésünk

mellett feltétlenül szükségesnek látszik, de ha ugyanakkor tekintetbe vesszük a társadalom tehnikai strukturáját, mely egy magasabb fokú, racionalizáltabb, tervszerű termelés előfeltételeit hordozza magában és ilyen irányban fejlődik; szükségessége kérdésessé válik. Mindenképpen tény az, hogy a kiskereskedelem és vele együtt a kiskereskedők helyzete a termelési rendszerben állandóan változik, alakul és hogy korábbi feltételei és az egész termeléshez való korábbi viszonya nem térnek vissza.

Hogy mennyire szükséges a kiskereskedelem, azt a nagytőke termelési és elosztási lehetőségei szabják meg. Ott ahol a nagykereskedelem közvetlen érintkezésbe léphet a fogyasztókkal, nincs reá szükség, a kiskereskedelem az egyenlőtlen versenyben elpusztul, vagy legalább is visszafejlődik. Ilyen kedvező lehetőségeket nyujtanak a nagy tőke számára a nagy városok és főbb ipari centrumok. Ezek egyrészt a jól kiépített vasút-hálózat, az utak, kedvező közlekedési lehetőségek folytán könnyen elláthatók a szükséges mennyiségű árúval, másrészt a lakósság meglehetősen nagy, koncentrált fogyasztótőmeget képvisel és a nagykereskedelem állandó és egyenletes forgalmát biztositja. Itt tehát a nagytőke kalkulációja nincs kitéve gyors változásoknak, melyeket a forgalomban előállt zavarok — mint pl. a fogyasztók számának hirtelen csökkenése idéznének elő és állandóan biztositva van egy meghatározott mennyiségű árú elhelyezése. Ilyen körülmények között alakulnak meg a nagyvárosok nagy árúházai (Tata, Gólya, Mitić stb.) melyek a nagytőke és a fogyasztók közvetlen kapcsolatának az előbb emlitett módon biztosított előfeltételeiből születnek meg. A profit szempontjából előnyös helyzetét még csak fokozza az, hogy alkalmazottai nem szakképzett emberek és hogy főleg női alkalmazottakkal dolgozik.

Másképp áll a helyzet ott, ahol kedvező közlekedési viszonyok és nagyobb tömegekben koncentrált fogyasztók hiánya miatt a nagytőkének nem fizetődik ki árúházak létesítése. Az ilyen helyeken a kiskereskedelemre nemcsak a fogyasztók, hanem a nagytőke szempontjából is szükség van. A kis vevőkörre, szük fogyasztóképességre berendezkedett kiskereskedelem állandó nyugodt piacot jelent a nagykereskedelemnek.

Ezek a viszonyok egy relative statikus állapotnak felelnének meg. Ámde ha az egész fentemlitett termelési és elosztási viszonyokban defektusok állnak elő, lényegesen megváltozik a helyzet.

A gazdasági válság, amely a közvetlen fogyasztók vásárlóerejét a piacok felvevőképességét erősen csökkentette, az üzleti életet bizonytalanná tette, a kis — és nagykereskedelem viszonyaiban gyökeres változásokat okozott. Ezt legelőször is a kiskereskedelem érezte meg. Ez érthető is. Közvetlen kapcsolatban levén a fogyasztókkal, szinte benne él a vásárlók tömegeiben és környezetében történő minden változásra rögtön reagál. A nagytőkével szemben képviseli a vásárlókat és a nagykereskedelem számára ő a tulajdonképeni fogyasztó is. Igy a tömegek csökkenő vásárlóké-

pessége a kiskereskedőnél is hasonló jelenségeket idéz elő és a munkanélküliség számának emelkedésével, szaporodik a csődbejutott kiskereskedők száma is. A vevőközönség megcsappan, az árú nem fogy és az árúba fektetett kiskereskedelmi tőke mozdulatlanságra van itélve. Mivel pénzét az árúból nem kapja vissza, kénytelen hitelhez folyamodni. Ámde a nagytőke is résen van, már bajt szimatol. A hitel, amit nyujt, már sokkal drágább, sokkal szigorúbb feltételekhez van kötve. A kamatok magasabbak, a hitelterminus rövidebb, árúhitelt pedig csak az általa megszabott minőségben és mennyiségben ád. A kiskereskedő tehát, mig egyrészt elveszti vásárlóit, másrészt a nagytőke fojtogató hitelrendszerében fuldoklik. Mindez fokozatosan felőrli rezerváit, helyzete egyre bizonytalanabbá, reménytelenebbé válik. És ha figyelembe vesszük, hogy a vásárlók csökkenése egyenes viszonyban áll a kamatkövetelés növekedésével, láthatjuk, hogy a kiskereskedőnek a kettős nyomás alatt össze kell roppannia. Kinnlevőségeit nem tudja behajtani, árúba fektetett tőkéjét nem kamatoztathatja, növekvő adósságait nem tudja törleszteni és egy szép napon fizetésképtelenné válik.

Ez a folyamat azonban nem ilyen egyszerűen megy végbe a legtöbb esetben és nem végződik mindig csődöt.

Mig egyes kereskedők számára elkerülhetetlen a csőd, addig mások, akik, amellett, hogy helyzetük látszólag semmivel sem különb, elkerülik ezt a vègzetet. Ezekben az esetekben a nagytőke játsza a döntő szerepet. Ő határozza meg, hogy elbukjon-e, vagy megmaradjon a kiskereskedő. Ha ugyanis a nagykereskedő a helyi piacon konkurrenciát érez és így nem feltétlen ura a helyzetnek, vagy a piac felvevőképessége révén rentábilis egy ujabb befektetés, akkor saját érdekei szempontjából különféle hitelnyujtással megsegiti a kiskereskedőt.

Hogy a nagykereskedelem szerepét itt megértessük, tisztába kell jönnünk azzal a funkcióval, amit a társadalom gazdasági viszonyaiban betölt.

A kereskedelem eredetileg teljesen független foglalkozási ág volt. A fejletlen gazdasági viszonyok között a termelt árúk elosztását vállalta magára, közvetitő volt a termelő és a fogyasztó között. A kis ipari tőkék idején a termelés felaprózott volt. Kisebb kapacitású üzemek kevesebb árút termeltek és ezen termelt árúk felvásárlásához elég volt a kiskereskedelmi tőke is. Az ipari tőke koncentrálódása révén azonban egyre nagyobb kapacitású üzemek létesültek. A termelt árú mind nagyobb mennyiségben került a piacra, szükségessé vált tehát egy nagyobb tőke, amely ezt az árúmennyiséget is képes volt felvásárolni és azután szétosztani. A kiskereskedelmi tőke nem volt elég erős ahhoz, hogy eredeti funkcióját továbbra is betöltse. Helyet kellett engednie a nagytőkének, mely mint kereskedelmi tőke lassan a kiskereskedő és termelő közé ékelődik be. Átveszi a közvetitő szerepet és ezentúl már a kiskereskedő is tőle kénytelen vásárolni. A nagytőke könnyen felvá-

sárolta a megnövekedett ipari termelés árúkészletét és így tulajdonképpen megmentette a gazdasági élet folyamatos fejlődését az esetleges defektusoktól, melyek a megnövekedett ipari termelés nagy árúkészlete és a tőkeszegény kiskereskedelem ellentétességeiből származtattak volna. A nagykereskedelmi tőkére tehát a gazdasági élet fejlődésének meghatározott fokán szükség volt.

A kiskereskedelem, amint kiszorult elsődleges közvetítői szerepéből és kénytelen volt árúját másod, sőt néha harmadkézből beszerezni, le kellett mondania arról a haszonról, amit a nagytőke, mint első közvetítő vág zsebre és meg kellett elégednie azzal a haszonnal, amelyet a nagykereskedő átengedett neki, mint vásárlójának. A nagykereskedő viszont az árú nagymennyiségű felvásárlásával és a háta megett álló nagy finánctőkével, mely úgy az ipari mint a kereskedelmi tőkét támogatja és lassan eggyé olvasztja, nagyobb spekulációkba is bocsájtkozhat és így átlagos hasznán felül is kereshet. Ezt a hasznot csak nagyobbitják a kiskereskedőknek nyujtott hitel kamatnyereségei.

A nagykereskedelem, amikor a kiskereskedő útját elvágta a termelőtől, kezébe veszi az elosztás irányitását és a tőle vásárló kiskereskedőt hitelével függő viszonyba kényszeríti. Amig a termelő és a kiskereskedő közvetlen kapcsolatban álltak egymással, a termelő — feltétlen szüksége levén rá — hitelével nem veszélyeztette a kiskereskedő önállóságát. A nagykereskedő azonban, mivel maga is közvetítőként áll a termelő és fogyasztó között, már nem bánik olyan enyhén a kiskereskedővel. Őt kizárólag a profit mozgatja és hacsak konkurrenciális kérdések nem merülnek fel, hajthatatlan a kiskereskedővel szemben.

A nagy kereskedők versenyében azonban ujra szerephez jutnak a kiskereskedők. Minden nagytőke ugyanis igyekszik minél nagyobb piacot biztositani magának és ezért szüksége van a kiskereskedőre is. Egyrészt igyekszik megnyerni vásárlójának, másrészt a konkurrens nagytőkétől vásárló kiskereskedőket kiszorítani a piacról. A nagytőke versenye, amely gyakran a kiskereskedők egymásközötti és a nagykereskedelemmel szemben való konkurrencia formájában nyilvánul meg, így dönt a kiskereskedő lét vagy nem lét kérdésében. Az a kiskereskedő, aki a versenyben nem juthat szerephez, elbukik, mig az, aki a nagytőke szempontjából a konkurrens kezében hasznos szerepet játszhat, a nagytőkétől kapott előnyös hitel segitségével továbbra is megmarad.

A nagytőke hitelével megmentett kereskedő azonban mindig kényszerhelyzetben marad a nagykereskedővel szemben, Kénytelen teljesen alávetnie magát a nagykereskedőnek. Tőle kell vásárolnia a szigorúan megállapitott fizetési feltételek mellett. Sőt hitelnyujtásban is a nagykereskedő direktivái szerint kell eljárnia.

A versenyben elhullott kiskereskedők, amennyiben az a nagytőke érdekeinek megfelel, egyszerű alkalmazottak lesznek, képviselők vagy ügynökök.

A két függő viszony között tulajdonképen csak jogilag van különbség, mert lényegében véve a jogi függetlenségét megőrző kiskereskedő éppen úgy szolgálja a nagykereskedő érdekeit, mint a jogilag is függőviszonyban levő ügynök vagy képviselő. Az elsőnél a látszólagos függetlenség megvan ugyan, de az egész árúkészlet és az üzletnyitás, a nagytőke kezében van. A második esetben az alárendeltség csak kifejezettebben nyilvánul meg.

A leredukált kiskereskedők nagy része pedig sem az egyik, sem a másik formában nem kerülhet vissza a kereskedelemben előbb elfoglalt helyzetébe, hanem egyszerűen a nincstelenek számát szaporitják.

A nagykereskedelmi tőke hatása a piacon tehát a következőkben nyilvánul meg: 1. Az önálló kiskereskedők számát redukálja. Ebből a redukcióból kerülnek ki a) az önállóságukat teljesen elvesztett, de kiskereskedelmi gépezetbe visszakerült ügynökök, képviselők, megbizottak stb. b) azok, akik nem foglalhatják el többet helyüket a kiskereskedelemben, előbbi életfeltételeik megszűnése következtében a proletárok számát növelik. 2. A jogilag és anyagilag önálló kiskereskedőket anyagilag teljesen, és részben is függő helyzetbe juttatja.

Mindezen ténykedésével a nagytőke megtisztitja a piacot a kiskereskedők bonyolult konkurrenciájától, helyi ügynökei és anyagilag tőle függő kiskereskedőkön keresztül biztosabban veheti fel a versenyt a többi nagytőkével és áruját közvetlenül olcsóbban juttathatja el a fogyasztóhoz (a kiskereskedői haszon elesik) tehát magának a közvetítésből kiesett kiskereskedő megkerülésével. Ezzel azután a piacon egyedül a nagytőke és a nagytőkék versenye marad meg.

A kiskereskedelmi réteg, mint középosztály, ilyen módon mindjobban elveszti azt az anyagi bázist, mely őt úgy gazdaságilag, mint ideológiailag a polgársághoz csatolta.

NYOMORÚSÁG A BŐSÉGBEN. *A civilizált világon 60 millió munkanélkülit tartanak nyilván és ebből évente csak 30 millió munkanélkülit segélyeznek hivatalosan.*

A hivatalos statisztikák szerint ötven civilizált államban évente 2,400.000 ember hal éhen és 1,200.000 ember követ el öngyilkosságot a nyomora miatt...

Ezzel szemben a civilizált államokat képviselő nagytőke 1933 óta annyi terméket hagyott pusztulni, vagy pusztított el, amennyiből több mint 30 millió embert lehetett volna kényelmesen táplálni és ruházni...

Vége a szemfényvesztésnek!

Rengeteg hazugság zúg a földön!

Minden építménynek hazugság a fundamentuma:
pénzhajsza, hajrá-háborúsdi,
álemberszeretet, militarizmus,
tragikomédia!

Mussolini is új tanokat hirdet.
Ezek szerint háborúból csírázik
a legszebb élet,
s a béke, ez az undorító „valami"
csak pestises halál fészke
és pusztulást terem.

Itt azután
végleg megáll az értelem.

Ebből a sok-sok cifraságból:
villamoscsikorgásból, gépdohogásból,
aranyhegyekből, petróleumkutakból,
lomha bácskai porból,
gazdag buzából, üszkös buzából,
száraz kenyérből, tüdővészből,
ásóból-kapából, robotmunkából,
gőzekéből, fejszéből,
fűrészcsattogásból, olajos ruhából,
józanságból, őrületből,
golyócsattogásból, gázsuhanásból,
klórból, foszgénből, iperitből,
bacilusháborúból,
rakétaágyúkból, lőszergyárakból,
ebből a „dicső emberi haladásból"

réveteg emberi sorsok üzennek
sóvár kenyérjajjal.

És Mussolini elfelejti, nem is érti,
hogy ennek a kitagadott,
ezermilliós tömegnek is joga van élni.

Szép komédia!

De szemünkről már lehullt a hályog
és látva-látjuk az elkövetkezőket.
Orrunkat facsarja
az iperitsebek rothadó bűze,
érezzük a csontunkban megvillanó acélgolyót,
látjuk a mérgezetteket,
tüdejükkel együtt
az életet köpik ki magukból.

Ez hát a háború dicső, új filozófiája,
mely életet terem:
háború — élet,
béke — halál.
S ki tehet arról,
hogy ami egynek életet jelent,
százezernek halált?!
Ki tehet róla?!

De mi fölérezzük
a gázsuhogásból, gránátrobbanásból,
ebből az új háborúőrületből
felénküzenő emberi sorsok
SOS jelét
és tudjuk,
hogy vége ennek a korcs filozófiának.

Vége a szemfényvesztésnek!...

Irta: SOÓS TIBOR.

Kalmár István:

A nürnbergi pártnap

Mint uralomrajutása óta minden évben, a nemzeti szocialista párt az idén is megrendezte az ott elhangzott nagyhangú kijelentések miatt immár hirhedtté vált nürnbergi pártnapot. Ezeknek a gyüléseknek legfontosabb célja, hogy a résztvevő néhány százezer nemzeti szocialista uj lelkesedésseel térjen vissza a tömegbe. Minden évben felszolgálnak nekik valami „világszenzációt" és a tömeg — hála az ügyes rendezésnek — abban a tudatban oszlik széjjel, hogy az európai politika központjában Németország áll, mely egyuttal a „jólét" szigete is a többi állam között.

Azonban a sorsdöntő események az idei nürnbergi pártnapnak más feladatot adtak. Ez az új feladat pedig abban állott, hogy az egész világgal, de méginkább a német néppel elhitesse, hogy a nemzeti szocializmus és Németország azonos fogalmat jelentenek. A „Völkischer Beobachter", Hitler hivatalos lapja éppen a kongresszus napján nyilatkozott ebben az értelemben. „Németországot tegnap, ma, és holnap a rohamosztagok jelentik." És ez a gondolat a domináló minden politikai megnyilvánulásban.

1933-ban, amikor Hitler uralomra került négy évet kért, hogy megvalósitsa programját, amely őszerinte 1000 évre szól. A kért négy év most járt le és megállapíthatjuk, hogy nagyon kevés valósult meg a négy év előtti nagyhangú igéretekből. A hires 25 pontban Hitler és pártja kifejezetten megigérték: az igazságos munka bért, a kamatrabszolgaság letörését, a kartellek és koncernek megszüntetését, a kisipar felvirágozatását, a földreformot, a nagytőke megrendszabályozását és szocializását; a munkanélküliség megszüntetését a nemzeti szocialista államban. Ebből a szép programból semmi sem valósult meg, sőt a helyzet lényegesen rosszabb mint Hitler előtt.

Az idei pártnapon Hitler kijelentette, hogy a munkanélküliek száma hat millióról egy millióra csökkent és hogy a munkabérek 15 milliárd márkával emelkedtek. Hitlernek ezt az állitását maguk a hivatalos német statisztikai adatok cáfolják meg. A munkanélküliség tényleg csökkent, de nem abban a mértékban ahogy Hitler állitja. Az őrült iramú fegyverkezés és a hadiipar kifejlődése nem tudta foglalkoztatni az összes munkanélkülieket, a munkahelyükről eltávolitott nők sem voltak olyan nagy számban képviselve a termelésben, hogy a helyükre kerülő férfiak érezhetően csökkentették volna a munkanélküliek számát, és ez különben sem megoldás, mert ha egy férfi munkához is jutott, de ugyanakkor egy elbocsájtott nő szaporitotta a munkanélküliek számát. A munkanélküliek legnagyobb részét nem az ipar, hanem a hadsereg vette át. Ma Németországban a különböző hivatalos és félhivatalos katonai alakulatban több mint két millió ember áll fegyverben. Nagyon is valószinűtlen azonban, hogy ezek a tömegek, ha kitöltik szolgálati idejüket, foglalkozáshoz tudnak jutni. Jelentősen csökkentették a

munkanélküliek számát egyes, speciálisan nemzeti szocialista metódusok. Így pédául Hitler uralomrajutása óta 125.000 ember szökött ki Németországból, 15.000 ember pusztult el erőszakos halállal, több mint 300.000 van a koncentrációs táborokban és börtönökben lezárva és legalább 100.000 zsidó vesztette el a munkahelyét. A termelésböl ily módon kidobott százezrek helyébe persze nem volt nehéz munkanélkülieket állitani. Hozzájárul a munkanélküliség csökkenéséhez az a tény is hogy a segélyreszorulók listájából törölték a fiatal korúakat és az úgynevezett „nem kivánatos elemeket". Nem szabad végül elfeledkeznünk a munkaszolgálatról ahol 260.000 munkanélküli dolgozik 4 pfening óradijért. A munkaszolgálat emberei nem csak közmunkákat végeznek, jó részüket az állam, mintha a rabszolgái lennének, napi 40 pfeningért bérbe adja a nagybirtokosoknak. Mindennek dacára a munkanélküliek száma nem egy millió, hanem annál sokkal több.

Ugyanez a helyzet a munkabérek emelkedésével is. 1933-ban a kifizetett munkabérek összege 26 milliárd márka volt. Ezzel szemben a hivatalos statisztikai adatok alapján 1935-ben 31.8 milliárd. Amint látjuk, dacára annak, hogy 22 %-al több munkás dolgozik, mint 1933-ban, az emelkedés — ellentétben a Hitler által emlegetett 15 milliárddal — mindössze 5.8 milliárd márka és ha ebből az összegből levonjuk a különböző adókat, amelyek Hitler óta a munkások fizetését terhelik, akkor mindössze 2.2 milliárd márka marad. Így például az úgynevezett „Wintershilfe", (télisegély) amely a munkanélkülieket támogatja télen, a munkásság fizetésének 10—15 %-át viszi el, míg a munkaadókat ez az adó nem terheli.

Valójában tehát nem béremelésről, hanem bércsökkenésről lehet beszélni és a munkába állítottak száma sem áll arányban a termelés megnövekedésével, mert amíg a munkások száma csak 22 %-al több, mint 1933-ban, addig a termelés 53 %-al növekedett. Mindezeknél kiáltóbbak azonban a munkabér csökkenését mutató számok egyes vállalatoknál.

A munkabér csökkenése 1933 óta:

Krupp . . . . . 21.3 %
I. G. Farbenindustrie . 23.4 %.

A helyzet súlyosságát növeli, hogy az árindex Hitler óta 12.6 %-al növekedett és a munkásság legnagyobb része alig tudja megszerezni a mindennapi kenyeret.

Amíg a dolgozó tömegek nyomorognak, addig a hatalmon lévő nagytőke erősebb, mint valaha. Egyedül 1935-ben 2—3 milliárd márkára tehető a nagytőke nyeresége! A Krupp cég vagyonát 1931-ben 200 millió márkára becsülték, ma viszont 350 millióra! Nem kell azt hinnünk, hogy a zsidó nagytőke szigorúbb elbánásban részesül; így például Warburg, Mendelsohn és Goldschmidt nagyiparosok és bankárok vagyonát egyenként 50—120 millió márkára becsülik. A 75 leggazdagabb nagyiparos vagyona 1935-ben 3 mil-

liárd márkát tett ki. Ugyanakkor a legnagyobb 35 földbirtok értékét 1.5 milliárd márkára becsülték. Ezek csak a multimiliomosok, az összes milliomosok száma a nemzeti „szocialista" államban meghaladja a 3000-et! Az új milliomosok közé tartoznak Göbels, Göring, Hess, Hitler helyettese, Ley a birodalmi „munkásvezér" és maga Hitler is. Hitler vagyonáról fogalmat adhat az a tény, hogy főrészvényese az Eher kiadóvállalatnak, amely a kötelező olvasmányként szereplő pártkiadványokat, a milliós példányszámban megjelenő Völkischer Beobachtert és egyéb pártújságokat és könyveket adja ki. Így néz ki valójában a Hitler által annyira hirdetett „összebékítése" a tőke és a munka érdekeinek.

A munkabérek csökenése és ugyanakkor az árak emelkedése magával hozta a tömegnyomort. A német munkásság, parasztság és polgárság legnagyobb része jóval rosszabbul él, mint Hitler előtt. Egy országban, ahol a pénz legnagyobb része hadianyag beszerzésére lesz fordítva, ott természetszerűen nincsen elegendő élelem. Németország ugyan nem tart még a háborús éhezésnél, de józan szemmel meg kell állapítani, hogy a mai készletekből a lakósságot és különösen a szegényebb néprétegeket nem lehet ellátni. Maga a kormány sem biztatja a tömegeket sorsuk gyors jobbrafordulásával. Hitler kijelentette, hogy a munkabérek emeléséről nem lehet szó, de „a német vér és német faj többet kell, hogy jelentsenek a német munkásnak, mint a munkabér", vagy miként Göbels mondta „elvégre nem az a fontos, ki mit eszik, a németek történelmet csinálnak és ez a fontos." A dolgozó tömegek azonban jelszavakkal nem laknak jól és elrablott jogaikat követelik. Napirenden vannak a sztrájkok, forradalmi munkásmegmozdulások és egyre több monstre pör kerül a náci bíróságok elé. A nyomor következtében keletkezett tömegmozdulásokat a legnagyobb kíméletlenséggel fojtják el, de minden terror dacára egyre erősbbödik a Hitler-ellenes front, amely felöleli a lakósság minden rétegét. A tömegek kiábrándulásához jelentősen hozzájárult az a tény, hogy a győzelmes francia népfront négy hét alatt többet ért el, mint a négy éves nemzeti szocialista uralom.

A gazdasági és ebből kifolyólag a belpolitikai viszonyok alakulása nehéz helyzetbe hozta a hitlerizmust; annyiszor hangoztatott jelszava az „Ébredj Németország" kezd kellemetlen lenni, mert a német nép tényleg ébredezik és kezdi tisztábban látni a dolgokat. Az idei pártnapon elhangzott beszédekben lefektetett „nagyszabású" tervek és programok célja a tömegek újból való elámítása.

Az első ilyen terv az önellátás. Hitler kijelentette, hogy Németország négy év mulva nem szorul majd a nyersanyagok behozatalára és így azt az óriási összeget, amit eddig erre a célra fordítottak, az élelem beszerzésére lehet felhasználni. Ez azért lehetetlen, mert a mesterséges úton előállított nyersanyag sokszorosan drágább, mint a természetes, de valamivel csak meg kell nyugatni az élelmiszerhiány miatt nyugtalankodó tömeget.

A pártnap másik, sokat hangoztatott programpontja a gyarmatok kérdése volt. Mindeddig Hitler kerülte e kérdés napirendre hozatalát, remélve, hogy sikerül Angliát szövetségesül megnyernie Franciaország ellen s hogy ma ez a kérdés szőnyegre került, csupán annak tudható be, hogy vagy maga se bízik már külpolitikája sikerében, vagy pedig a birodalomban dúló belső ellentétek birták rá, hogy ne vegye figyelembe a külső tényeket. Valójában: a gyarmatok gazdaságilag vajmi keveset jelentenének, hisz 1913-ban a német termelésben felhasznált nyersanyagnak csupán 3 %-át szállították a gyarmatok, s mindössze 20 ezer német állampolgárt lehetett rajtuk elhelyezni. Nem is a gazdasági okok itt a mérvadóak, a nemzeti szocialista kormány a gyarmatok visszaszerzésével megtépázott tekintélyét akarja helyreállítani a tömegek előtt.

A beszédek legnagyobb részét azonban a Szovjet Unio elleni támadások töltötték ki. Ezek a támadások nemcsak a rendszert kritizálták a legvadabb, a diplomácia történetében eddig példátlanul álló hangon, hanem még ennél is tovább menve, szent háborút hirdettek a „bolsevista világveszély" ellen és nyiltan szovjet területeket követeltek a német „területinség" megszüntetésére. A munkafront ülésén Hitler maga jelentette ki: „Ha mi birtokolnánk Uralt, Szibériát és Ukrajna gabonaföldjeit nemzeti szocialista vezetés alatt, akkor úsznánk a bőségben, míg jelenleg kénytelenek vagyunk küzdeni a megélhetésünkért. Ha mindez a miénk volna, akkor a földi paradicsomot valósíthatnók meg." Ez magyarul azt jelenti, hogy a német nyomorúságnak csak az az oka, hogy a fentnevezett területek még mindig szovjet kézen vannak és addig a német nép ne is várja sorsa jobbrafordulását, míg ezeket a területeket el nem foglalja. Hitlerék nemcsak szovjet területeket akarnak, e sorok írója látott olyan német térképeket, amelyeken Németország délkeleti határa a Balatonnál végződött! Ez még ugyan a jövő zenéje, de az ilyen térképeket terjesztő szellem mindenesetre figyelmet érdemel.

Az „orosz veszedelemről" elhangzott sok intés azt a benyomást kellett, hogy keltse a külföld előtt, miszerint ez ellen okvetlenül küzdeni kell. Ebben a harcban a vezetőszerep, mint kezdeményezőt, természetesen Németországot illeti és ez a gyakorlatban nem jelentene mást, mint a Harmadik Birodalom mindenhatóságát a demokratikus államok kárára. Az európai államok legnagyobb része azonban nem annyira az „orosz", mint inkább a fasiszta veszedelemtől tart és ennek a veszedelemnek a fenyegető voltát a közelmult eseményei, az olasz—abeszin háború és legújabban a spanyol polgárháború bizonyítja.

E követelések a német tömegeket nem fogják jobban a kormány mellé hangolni, e tömegeknek sovány vigasz a nélkülözésekért, hogy Németország újra fegyverben áll és hogy a zsidók „alacsonyabbrendűeknek" lettek nyilvánítva. A nép kiábrándult és a gyomorkorgás elnyomja a szónokok bömbölését. A holnap Németországa nem a rohamosztagok, hanem a demokrácia hazája lesz.

ILLYÉS GYULA:

Puszták népe

Pusztán születtem és ott is laktam serdülő kamasz koromig. Puszta magyarul nemcsak azt a regényesen szabad, tengervégtelenség legelőt jelenti, melyen Petőfi méneseinek körme dobog, a dunántúli magyar nyelvben ezt egyáltalán nem jelenti, abból az egyszerű okból, mert ott ilyenek nincsenek. A Dunán túl a nagybirtokok közepén épült s néha egész falu számba menő cselédlakások, istállók, fészerek és magtárak együttesét jelenti, melyet azért nem lehet tanyának nevezni, mert a tanyán csak egy-két család él, ezeken meg néha száz-kétszáz is. A dunántúli pusztán van iskola, van templom, vagy legalább kápolna, rendszerint a kastély egyik szárnyához ragasztva. Van tehát kastély is, hatalmas, gyönyörű park közepén tennisz-pályával, mesterséges tóval, gyümölcsössel és fejedelmi allékkal és mindezek körül remekbe kovácsolt magas vaskerítéssel, sőt körülötte kegyeletes emlékként várárokszerű pocsolyával. A kastély után a legdíszesebb, sőt néha még annál is tekintélyesebb épület az ökoristálló. Aztán a gazdatiszt lakása, melyet nem tudni, milyen hagyományból majd mindenütt ciprusok és fenyők őveznek. A gazdatiszt házánál valamivel kevésbbé díszes az ispán lakása. Ennél is kevésbbé díszes a főgépészé. Az utóbbiak is legtöbbször még különálló épületek. A cselédek háza (és nem zselléreké, mert a zsellér már a közeli faluba szorult, a szolgálatból kikopott cselédet és napszámost jelenti) egyáltalában nem díszes.

Magyarország művelhető területeinek csaknem felét a puszták cselédjei mívelik. A cselédek egy tető alatt, hosszú földszintes házakban laknak, akár a kültelki proletárok, lakásaikat csak vékony fal választja el egymástól. A hosszú tömeglakások beosztása olyan, hogy két-két szoba közé esik egy szabad tűzhelyű közös konyha. A század elején kelt törvény értelmében egy szobában csak egy család lakhat. Ezt sok helyen már be is tartják. De akad elég hely, ahol nem tartják be. Belső-Somogyban nem egy cselédházat láttam, melyen még kémény sem volt, a közös konyhákból a füst az ajtón ömlött ki s a szobákban több család lakott együtt. Amiről helyes képet csak úgy alkothatunk, ha meggondoljuk, hogy a cselédek elég szaporák, körükben egy család általában hat-hét, sőt nemritkán még ma is tíz-tizenkét lelket jelent.

Nagybirtok Magyarországon mindig bőven volt, s így volt rajta bőven nép is, kocsisok, juhászok, makkoltatók és a majorok sárvityillóiban béresek, urasági szolgák. Parancsolóikról, a kasznárokról, ispánokról legrégibb regényeink is említést tesznek. Azok közül, akiknek parancsoltak, csak nagynéha jelenik meg egy villanásra egy-egy őszbecsavarodott agg magyar, a „hűség és becsület élő mintaképe", aki rendesen botjára támaszkodik és életét akarja áldozni uráért keresetlenül és természetesen minden ellenszolgáltatás nélkül. Meglepő azonban, hogy ugyane tipus ifjabb egyedei,

mint elvetemült utonállók szerepelnek, a nádasokat bújják és szemüket forgatva adják ki nyomorult lelküket egy-egy daliás hős mesteri pisztolylövése után.

A puszták népét, valami homályos ösztönből, vagy szégyenkezésből sokáig nem is tekintettem a magyar nemzethez tartozónak. Gyermekkoromban sehogy sem tudtam azonosítani azzal a hősies, harcias, dicső néppel, amilyennek a magyart ott a pusztai iskolában tanultam. A magyar nemzetet valami távoli, boldog népnek képzeltem s szerettem volna közte élni; szomorú környezetemből úgy sóvárogtam utána, akár a mesék hősei után. Minden nemzetnek ragyogó ideálja van saját magáról s én ezt az ideált tartottam valónak, ezt hajszoltam s egyre több eleven magyart kellett megtagadnom. Jóval később, külföldön, Németországban és Franciaországban kezdtem eszmélni; eszmélésem, nemzetfeletti elveim ellenére is fájdalmas volt és megalázó.

A külföldiek, akik jártak Magyarországon s akiknek rólunk való tárgyilagos véleményét kérdeztem, magát az egyszerű, szántóvető magyar népet alázatos, csendes, kalap-lekapó, rögtön vigyázz-ba meredő s ép ezért „kicsit" elnyomott népnek tartották, amely bizonyára nincs híján a kétszínűségnek sem... Ez a jellemzés váratlanul ért, meghökkentett és elpirított. Micsoda magyarokkal érintkeztek ezek? Megtudtam, hogy mindmegannyian vidéki kastélyok valóban közmondás-szerű vendéglátását élvezték s a kastélyok környékén figyelgették a népet.

A puszták népe a legjobb államalkotó elem, mert a legnagyob tekintélytisztelő. Bizonyos, hogy a tekintély tisztelete is nevelés eredménye, de oly régi s oly alapos nevelésé, hogy ma már e nép vérébe itatódott, idegzetébe szüremlett s szinte ösztönévé vált. Igazuk van, akik ezt mint jellemének legősibb alapvonásait emlitik. Családom körében meglepetéssel hallottam nem egyszer, hogy a grófot a legmeghittebb, legbensőségesebb beszélgetések során is csak mint méltóságos urat emlegették. Ma is őrzöm egyik unokatestvérem levelét, aki ispánságig vitte fel s akit a gróf egy szép napon minden indokolás nélkül kitett ebből az állásból. A levél ezt a felháborító eseményt tudatja, faragatlanul, a méltó düh legközvetlenebb kifejezéseivel a gróf irányában, de a góf címének kísérteties tiszteletben tartásával. „Most derült ki — mondja az egyik bekezdés, — hogy a méltóságos úr aljas dög és büdös kutya." Emlékszem a megrovó tekintetekre, mikor, ugyancsak egy meghitt családi együttesben, a kastély ifjú vendégeit, a grófkisasszonyok udvarlóit közönségesen csak „ez a Wenckheim, ez a Wimgffen" szóval emlegettem. Az arcok egyszeriben nyugtalanok és idegesek lettek. Rövidesen megértettem, hogy a legbizalmasabb elnevezés is legfeljebb „a Laci méltóságos úr", vagy legeslegfeljebb „a Laci méltóságos" lehet. A tiszteletadásban nincs válogatás. Nem kell hozzá sem ragyogó történelmi név, sem társadalmi állás. Nem igaz, hogy az ujonnanjötteket vagy a felkapaszkodottakat gúny fogadja. Környékünkön, a század elején jópár zsidó csa-

lád is szerzett uradalmat. Beköltözésük másodnapján már ép oly félő megbecsülés övezte, akár elődeiket. Mintha az a pillanat, mikor az álbarokk főkapun behajtattak, más emberré varázsolta volna őket, aminthogy mássá is varázsolta. A cselédek az egyszerűség kedvéért maguk között tán adtak nekik házihasználatra valami nevet, de ami lényeges: szemtől-szembe ép oly dadogó hódolattal beszéltek velük, akár a régiekkel.

Mindez persze nem zárja ki, hogy ne legyen nagyon is okos ez a nép. Okos és kitűnő szimatú, történelmi előérzete egyenesen megdöbbentő. Mint minden okos szolga, kétségtelen, hogy lelke fenekén ő is kegyetlen, bosszúszomjas és bosszúállásában nem ismer se istent, se határt, ahogy ezt legutolsó alkalma, a Dózsa-féle felkelés bizonyítja. Viszont tanulékonysága mellett bizonyít, hogy az akkor kapott szörnyű leckét nem feledte s azóta is jól meggondolta, hogy mikor „ártsa magát az urak dolgába", ahogy a politikát nevezi.

Névnap

Irta: Hermynia zur Mühlen

A kis Wilhelm június 25-én ünnepli névnapját. Erika már hetek óta örül ennek. Szívesen osztogat ajándékot és szereti ezeket az ünnepeket. Szereti a névnapok, születésnapok vídám fényét, a tervezgetéseket, a vásárlásokat. Ma is, mint egy gyermek, tele volt várakozással: minek fog Wilhelm a legjobban örülni? Talán a szép hajónak, talán a játékszekrénynek, amit nagyapa hozott, vagy Nándi néni indiánsátrának, vagy a nagy elefántnak, amit Nicki bácsi vett Frankfurtban?

De a kis Wilhelm a sok ajándék közül csak egyet látott és csak ennek örült. Egy igazi uniformis volt ez, teljes felszereléssel, bornyúval és puskával, amit Georg csináltatott neki. Mindjárt ki is ragadta a többi játék közül és örömében le-föl nyargalászott vele a szobában. A reggelinél uniformisban jelent meg, az apja elé állt és szalutált. Georg nevetett. Erika a homlokát ráncolta.

— No, kis katonám, — mondta Georg — örülsz-e?

— De még mennyire! Nézd milyen jól kezelem már a puskát.

— Ki ellen mégy háborúba? — kérdi Georg még mindig nevetve.

— A franciák ellen — mondja Wilhelm. — A mi halálos ellenségünk ellen.

— Mit vétettek neked a franciák? — kérdi Erika türelmetlenül.

— Ők a mi halálos ellenségeink és meg kell őket ölni.

— Megtiltom, hogy így beszélj! Rőgtön vesd le az uniformist! Te még nem tudod, mit jelent az: ölni.

— Persze, hogy tudom. Lőnek. — És a kis Wilhelm arcához szorította a puskát. — Piff-paff és máris meghalt egy francia.

— Tedd le rögtön azt a puskát és vesd le az uniformist!

Wilhelm mérgesen nézett Erikára.

— Nem akarom! Ugye apám, szabad megtartanom!

— Természetes — mondta röviden Georg. Aztán Erikához fordult: — Te elfelejted drága gyermekem, hogy *én* ajándékoztam Wilhelmnek az uniformist. Nincs túlkorán, hogy megtanuljon . . .

— Gyűlölni és ölni! — Erika magán kívül volt. A tekintete, amit a még mindig puskáját tartó gyermekre vetett, izzott a viszszafojtott dühtől.

— Ne csinálj ostobaságokat Erika, ne rontsd el a gyerek ünnepét.

Erika nem is hallotta Georg szavait.

— Tedd le azt a puskát és vesd le az uniformist!

Wilhelm sírni kezdett.

— A mama mindent elront — sírdogált apjának hízelegve.

Georg gyűlölte a jeleneteket. Türelmetlenül mondta:

— A gyereknek igaza van. Ösztönösen védekezik az ellen, hogy úgy neveld, mint valami kislányt. Elvégre Wilhelm nem kislány! Én is azt akarom, hogy később az apám hivatását vállalja.

— Sohasem egyezem bele, hogy a fiam . . .

— A fiunk, — mondja Georg nyugodtan — Steinbach generális unokája. Túl jó a gyermek a te zavaros nevelési kísérleteidhez. Ezentúl én fogom nevelni. Ehhez te nem kellesz.

A kis Wilhelm megelégedetten hallgatta apja szavait.

— Anya buta — mondta szemtelenül. — Ő nem ért semmit.

— Ezt nem szabad mondanod, Wilhelm! — dorgálta Georg.

— Nekem tehát semmi közöm Wilhelm neveléséhez?

Erika remegett a dühtől.

— Nem, gyermekem. A testi gondozását — ez érthető — átengedem neked. De hova jutunk, ha te a zavaros ideáiddal . . . Az én fiam katona lesz és a hazát fogja szolgálni. És most már eleget beszéltünk erről a lényegtelen kérdésről! Ülj le Wilhelm és edd meg a reggelidet!

Wilhelm szótfogad, diadalmasan néz az anyjára. Erika szó nélkül beönti a kávéját és vajat ken a kenyerére. Georg még mindig dühös. Csak a gyermekkel foglalkozik.

Napsugarak vetődtek az asztalra, de Erika fázott. Megborzongott. Mit is mondott Georg? — Gyermekem nevelését én veszem át, ehhez te nem kellesz. — Azután: — Testi gondozását, természetesen átengedem neked . . . —

Wilhelm megtörölte száját és illedelmesen kérdezte: — El szabad most mennem?

— Igen, gyermekem.

— És megtarthatom a katonaruhát, ha a nagypapánál és a nagymamánál eszünk?

— Igen.

A kis Wilhelm újból szalutált és kemény katonaléptekkel elhagyta a szobát. Rögtön utána éles gyermekhang csattant fel az előszobában: „Ich hatt' einen Kameraden . . ."

Georg mosolygott.

— Az ifjú már tudja mit akar — mondta büszkén — ennél nem fognak győzni pacifista ideáid.

Erika hallgatott.

Georg vizsgálódva nézte.

— Tedd meg a kedvemért és ne csinálj ilyen butaságokat. Én nem értelek. Te különben oly értelmes vagy és ezen az egy ponton . . .

— Nem akarom, hogy a fiam gyilkos legyen!

— Mindig ezek a nagy szavak . . . Gyilkos . . . Te bolond vagy. Így nem beszélnek a legszebb hivatásról. Nem akarom ezt többet hallani! Megértetted? Nekem ez nem tetszik és egész komolyan kérlek, kíméld meg a gyereket az ideáidtól. Én már eleget engedtem. Te nő vagy és nálad az ilyen dolgokat nem kell komolyan venni. De Wilhelm már hét éves. Ez már az a kor, amikor a benyomások megmaradnak. Szegény gyerek, egészen meg kell, hogy zavarodjon, ha te mindig az ellenkezőjét mondod annak, amit én. Nem mintha félnék a befolyásodtól, mert az hál' Istennek a nullával egyenlő . . .

A faliórára néz.

— Késő van már. Még majd elkésem a hivatalból. Tehát délben az öregeknél. Addig bizonyára belátod, hogy igazam van.

Hozzálép és meg akarja csókolni. Erika elfordul. Georg mérgesen vállat von.

— Jó. De ne rontsd el a gyermek névnapját. Viszontlátásra.

Az ajtó becsukódott mögötte. Erika ülve maradt. A térdei úgy remegtek, hogy nem birt felkelni. Mint kalapácsütések csengtek fülében a szavak: **„Ehhez** *te nem kellesz!"*

Nagy Lajos:

Budapest nagykávéház

Részlet a szerző legújabb művéből

Naprendszerünk a világürben van, ez bizonyos, bár hogy a világür micsoda, azt talán maga Einstein sem tudja.

Naprendszerünk középpontja a Nap. Ez egy óriási izzó gömb s ennek a gömbnek bolygói vannak, melyek a saját tengelyük körül forognak s a Nap körül keringenek.

A bolygók különböző nagyságúak, számuk, ha igaz, kilenc, ezeknek egyike a Föld. A naprendszerünkön kívül eső világ teljesen ismeretlen előttünk, hiszen még azt sem tudjuk, hogy a világür véges-e, vagy végtelen, de a naprendszerünkön belül való világról is ugyancsak hiányosak az ismereteink. Nem tudjuk például, hogy a Marson, vagy a többi bolygón van-e élet. Az azonban bizonyos, és mindannyiunk számára az, hogy a Földön eleven lények élnek, növények, állatok és emberek, sőt az emberek számáról is van megközelítő fogalmunk. Körülbelül kétezer millió él, dolgozik, termel, fogyaszt, élvez és szenved ebből a fajtából.

Magyarország földünk felületének aránylag kicsiny része, területe kilencvenhároméezer négyzetkilométer, lakosainak száma csaknem kilenc millió. Fővárosa az országnak Budapest, a Duna mindkét partján, egymillió lakossal; legnagyobb utcája ennek a városnak az úgynevezett »nagykörút« s ezen a nagykörúton tündöklik, él, virul a Budapest nagykávéház. Hogy a nagykörútnak melyik részén, azt talán nem is szükséges megmondani.

Amint azonban eddig egész önkényes rövidséggel elmondtam, már akörül is vannak némi bajok. (Mi lesz majd a többivel, amit még el kell modanom!) A világür végességének vagy végtelenségének kérdését már említettem. Hogy öröktől fogva való-e a világ, vagy hatezer és egynéhányszáz éves, ennek a kérdésnek kényes voltára csak célzok. Hogy a föld gömbölyű, hogy a saját tengelye körül fordul minden huszonnégy órában egyet s a nap körül kering — ez sem általánosan elismert igazság, mert vannak, akik szerint a föld tányéralakú. Sőt vannak, akik tudják, hogy a föld gömbölyű, forog és kering, — de e tudomásukat titokban tartják s mást tanítanak. Vannak, akik tiltakoznak az ellen, hogy növényt, állatot, embert, csak úgy »élőlények« elnevezéssel egy kalap alá fogjunk. Vannak olyanok is, akik a homlokukat ráncolják, a szemüket félig behunyják s nehéz gondolatokkal terhesen néznek, amikor olyan szót olvasnak, hogy »termel«, s rögtön valami gyanújok támad a szöveggel szemben.

De, miként, ha valakit elüt az autó és eltörik a lába, akkor nem az a baja, hogy a segítségére sietők közül az egyik szem-

füles embertársa kilopta a zsebéből a pénztárcáját, de még az sem, hogy szerelmese nem válaszolt a legutóbb írt levelére, hanem csakis a lábtörés a komoly baj, legalább egyelőre, — úgy mindazok a bajok, amelyeket a mindenséggel, a Földdel s lakóival kapcsolatban megemlítettem, eltörpülnek a nagy, az igazi baj mellett, amelyet ugyancsak megemlítettem már, amikor azt írtam le a kétezermillió emberről, hogy: szenved.

Az emberek szenvedésében tudtommal senki sem kételkedik. Persze csak addig nem, amig a szenvedésről csupán általánosságban beszélünk. Mert mihelyt tüzetesen akarunk foglalkozni ezzel a szenvedéssel s kérdéseket vetünk fel, hogy: valóban mindenki szenved-e; egyformán szenvednek-e a szenvedők, vagy különböző mértékben; életérzésüket a szenvedés határozza-e meg, vagy talán öröm és szenvedés kiegyenlítőn egészíti ki egymázt; mindig úgy volt-e, hogy szenvedtek az emberek, vagy csak manapság szenvednek a kelleténél is túlságosabban; örökké fognak-e szenvedni, vagy eljön majd egyszer a boldogság kora is; mondom, ha ilyen kérdéseket vetünk fel s a kérdésekre feleleteket keresünk, akkor megint bajok vannak s szinte kilátástalannak mutatkozik, hogy a várható feleletek közmegnyugvást keltsenek. Hát még ha a szenvedés okait kutatjuk! Arról meg éppen nem is szólva, hogy mit kell tenni s lehetne-e egyáltalában valamit tenni.

Körkérdéseket nem intézhetünk mind a kétezermillió emberhez. Ilyesmire talán még a Színházi Élet sem vállalkozhatna. Általános népszavazást sem rendezhetünk a földgömbön s különösen haszontalan lenne valami áitalános kőzségenkénti nyílt szavazással próbálkoznunk. Valami mód mégis kínálkozik arra, hogy az embereknek a saját szenvedéseikről, illetve az egész emberiség szenvedéseiről való nézeteit megismerjük. Kifejeződnek e nézetek az irodalomban, a hírlapokban, a hivatalokhoz intézett kérvényekben, a magánlevelekben, a beszélgetésekben, az elleshető mozdulatokban, kihallgatható sóhajokban és átkokban, sírásban, komor és riadt tekintetekben, arcjátékban, vállrándításban, alvás közben végzett forgolódásban s nyögésben. Mindezeknek a jeleknek, megnyilvánulásoknak, bizonyítékoknak felületes ismerete után is meg lehet állapítanunk, hogy: az emberek szenvednek; nem egyformán, hanem ki jobban, ki kevésbé, de sokan vannak olyanok is, akiknek az élete, talán túlzás nélkül, egyetlenegy hosszú szenvedés. Kevésbé bizonyos, de valószínű, hogy az emberi szenvedés az utóbbi egy-két évtized alatt felfokozódott. És úgylátszik, hogy az emberek maguk a szenvedéseik összességeit úgy nevezik, hogy: nyomorúság. A tudományosabbak a gazdasági élet válságáról beszélnek. Vannak olyanok, akik a gazdasági viszonyok fontosságát tagadják s mást, például az emberi lélekben beállott bomlást emlegetnek. Akadnak, akik világrendi törvénynek állítják, hogy az emberek nem lehetnek egyformán boldogok s átlagban mindig is boldogtalanok lesznek, bármilyen külső körülmények között is, — ilyen nézetet vallók, s ez nem érdektelen, leginkább csak azok között

találhatók, akiknek aránylag jól megy a soruk. (Lehet, hogy a nyomorban sínylődők nem is képesek tárgyilagos gondolkodásra).

No de mindegy, vitára csak az okvetetlenkedők hajlamosak. Legyünk a föld bármely pontján s nézzünk szét bármilyen kis körben, a nyugodt, esetleg derűs felszín mögött is nagymennyiségű jajra bukkanunk. Menjünk be akármikor, mondjuk ezerkilencszázharmincöt julius harmadikán este a Budapest nagykávéházba. Ez egy előkelő kávéház. Szép, nagy, villanyfényes, tiszta, jó, óriási ablakokkal, — minden kedvezőt el lehet róla mondani. Hogy drága, az is csak azt jelenti, hogy kifogástalanul finom benne minden. Az alakja olyn, mint a nyomtatott L betűé. Persze nem mint egy közönséges L betűé, hanem mint egy stilizálté, olyané, amelyiknek mindkét szára igen vastag, de különösen az alsó, fekvő szára. Ebből az L betűre való utalásból már tudni lehet azt is, hogy a kávéház sarokházban van. Igen, a hosszabbik keskenyebb részének az ablakai egy mellékutcára nyílnak, a szélesebb, rövidebb részéé pedig a körútra. Julius harmadikán nyár van, meleg van, a déli hő a Meteorologiai Intézet jelentése szerint — benne áll az esti lapokban — harminc Celsius-fok volt, a kávéház ablakainak nagy része tehá nyitva van, sőt a körúti rész nagy nyitott ablaka most az ajtó, a bejáró. Hétköznap, szerdai napon, kevesen vannak a kávéházban. Annál jobb, legalább könnyebben áttekinthető az a negyvenegynéhány ember, akik közül harminchat a terraszon ül.

Autarkia Németországban. *„A Führer és a Duce autarkiapolitikájának következményei komolyak és súlyosak. Mindenekelőtt a póttermékek használata az életstandard leszállítását vonja maga után. Majdnem mindent lehet előállítani — érceken kívül — de csak ha a költségek nem számítanak. Angolországban pl. egész banánszükségletünket bizonyos összegért üvegházakban termelhetnénk, de a nép természetesen nem vehetne banánt. Ugyanígy lehet Németországban szintetikus kaucsukot (gummikerekek számára) vagy benzint kőszénből előállítani, ennek eredménye azonban az lenne, hogy senki sem vásárolhatna automobilt a hadseregen kívül.“* Times.

Kultúra és intellektus:

— *Ha azt a szót hallom, hogy kultúra, a revolveremhez kapok.*
(Johst, a Harmadik birodalom legnagyobb költője.

... Intellektus! Félre ezzel a gonosz szóval, félre rikító zsidó bélyegével, Az igazi német lelkiségű férfi sohasem szabad, hogy „intellektuel“ legyen! (1935-ös Plischke évkönyv.)

ELNÖKVÁLASZTÁS AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

Egy hónap mulva lesz az északamerikai Egyesült Államokban az elnökválasztás. Hogy némi fogalmat alkothassunk magunknak a választási küzdelmekről, felsorakoztatjuk a különböző pártokat, amelyek a küzdelemben részt vesznek. Öt párt indul a választásokon: a demokrata párt, amelynek jelöltje Roosevelt; a köztársasági párt Landonnal, az Unió pártja Lemke-vel, valamint a szocialista és kommunista párt. Sorba vesszük ezeket a pártokat, hogy némi tájékoztatást nyujtsunk a választásokról.

A demokrata párt: A legrégibb politikai alakulat az Egyesült Államokban. Három legutóbbi elnökük, az ismert Clevland, Wilson és Roosevelt voltak. A huszadik század eleje óta a demokrata párt határozottan haladóbb és szociálisabb irányt képvisel, mint a köztársasági párt. Nagyon különféle csoportokból áll, amelyeket egyrészt a tradició, másrészt Roosevelt személyes befolyása tart össze. Nem tesznek nagy ígéreteket, a New-Deal már elért eredményeire támaszkodnak. Megtartja a munkás-organizációknak kedvező szociális tendenciáját. Roosevelt erősen áll elhatározása mellett, hogy nem enged a pénzügyi és ipari miliók szorításának, akik egy háború esetén a hadviselőkkel jó üzleteket remélnek. A „pártnélküli dolgozók ligája" már lekötötte magát Rooseveltnek, a farmerek és mindazok, akiknek föderális segítségre van szükségük, a demokrata jelöltre fognak szavazni.

A köztársasági párt: Első elnöke Lincoln volt és a polgárháború után sokáig a győzelemből élt. Az északi finánctőke és a nagyipar szerve vált lassan belőle, míg a demokrata párt inkább délen, a dolgozó tömegeket nyerte meg. 1912-ben a párt két frakcióra vált és a megoszlás következményekép a demokrata párt győzött Wilsonal. Jött azután Coolidge és a konjunktura, majd Hoover és a krizis. Azóta még határozottabb a köztársasági párt kapcsolata a nagyiparral és a finánctőkével. A New-Deal-t, mint tradicióellenes és alkotmányellenes akciót ellenzi. Politikai és gazdasági hatalmukban fenyegetve, tradicionális szimbolumokra hívatkoznak, mint az „alkotmányos szabadságra", a legfelső tanácsra. Ahelyett, hogy a munkanélkülieknek segélyt adjon, a munkanélküliség megszüntetését hangsúlyozzák, az állami konkurrencia kizárásából következő ipari fellendülés által. A szabadverseny, a korlátlan konkurrencia hívei. A szociális törvényhozás szerintük az egyes államok dolga és nem a föderális kormányé. Landon szívesen visszatérne az aranyparitásra. A költségvetést az adó felemelése nélkül akarja egyensúlyba hozni. Elvetik Roosevelt kereskedelmi szerződéseken alapuló politikáját és újra védelmi vámok rendszerére akarnak áttérni.

Az Unió pártja: Története rövid, múlt junius 19-én alakult.

Igazi vezetője Coughlin atya, akihez csatlakozott Townsend, hogy Lemke jelöltségét erősítse. A párt programja Coughlin atya pénzügyi reformjai mellett, Townsend fantasztikus terve: minden 60 éven felüli polgár állami nyugdíjazása. Semilyen demagógiát nem mulasztanak el, hogy voksokat nyerjenek. Lemkét az északi farmerok támogatják, akik az inflációban keresnek menedéket.

A szocialista párt: 1899-ben keletkezett a szocialista munkáspártból. 1919-ben két frakcióra oszlott, egy része csatlakozott a harmadik internacionáléhoz. Természetesen nem számíthatnak győzelemre a választásokon. Programjukat a legkonkrétebben formulázzák meg. A bányák és vasútak, valamint az összes nagyiparok nacionalizálása, a szociális biztosítások kiszélesítése, munkanélküli segélyek, szindikális jog. Támadják a legfelső tanács azon jogát, hogy törvényeket alkotmányellenesség címe alatt elvessen. A mezőgazdasági árak stabilizációját, a profitra kivetett adók emelését s háború esetén semlegességet követelnek. A háború minden fajtáját feltétlenül elvetik.

A kommunista párt: Az első kommunista klub 1850-ben keletkezett. 1919-ben a szocialista párt egy frakciójából alakult a mostani párt. 1922-ben a párt nagy reformokon ment keresztül, vezetői Ruthenberg és Forster. A nacionalizáció mellett ma legfőbb programja a pártnak a fasizmus elleni küzdelem. E küzdelem különben a szocialistákkal egyetértésben folyik. Programjuk ezenkívül a négerek tökéletes egyenlősége. Külpolitikában az URSSsel való együttműködés, a kölcsönös biztonság elve Németországgal, Olaszországgal és Japánnal szemben

A HID

A FIATALOK

LAPJA!

OLVASSÁTOK ÉS TERJESSZÉTEK!

STERLING W. BROWN:

LINCH

Nem betörés, nem lopás,
Nem is asszony miatt történt,
Nem volt sem bolond, sem részeg,
Nem veszekedés okozta a vesztét.
Ember volt és letiporták.

Will nem volt harcias,
Támadóiag föl sohse lépett,
És pusztán önvédelemből
Megölt egy fehéret.
Ember volt és letiporták.

Sem jóban, sem rosszban
Nem tett túl máson:
Szerencsétlen, aki törekszik,
Hogy egy kis szerencsét találjon.
Ember volt és letiporták.

Nem ő hívta ki Tomot
És hallgatott, míg szidta a fehér,
De mikor Tom a puskát fogta,
Will gyilkos lett az életéér'.
Ember volt és letiporták.

Nem üldözés közben fogták el,
A kórházból cipelték
Ki sebbel a homlokán
S mint kutyát agyonverték.
Ember volt és letiporták.

Nem éjjel történt ez,
Hanem fényes nappal,
Nem is takarták el az arcuk
Ku-Klux-Klan maszkákkal.
Ember volt és letiporták.

Nem hurcolták szegény Willt
Sem erdőbe, sem mocsárba,
Felakasztották azonnal
Az első alkalmas fára.
Ember volt és letiporták.

Csodájára gyűlt a környék.
Nem kellett ide biró,
Hisz nem fehér emberről,
Csak négerről volt szó.
Ember volt és letiporták.

Fekete testét nyaldosta
A fölgyujtott máglya lángja,
És bele is lőttek többször,
A fehér tolvaj gyilkosába.
Ember volt és letiporták.

Nagy maskarádé volt,
Nem csak egyszerű ünnepség,
És ott üvöltött a tűz körül
A városi előkelőség.
Ember volt és letiporták.

A rendőr-hír így szólt:
„A bűnös ismeretlen személy".
Éjfélkor széledt szét a tömeg:
— Na, többé ez sem él!
Néger volt és letiportuk!

Fordította: Fényes Kálmán

Világszemle

A francia kormány által dekretált és a parlament által óriási többséggel elfogadott leértékelése a franknak és az aranyblokknak közvetlenül ezután bekövetkező megszűnése a gazdasági kérdéseket annyira előtérbe helyezte és annyira foglalkoztatja az egész közvéleményt, hogy komoly sőt vészes politikai események a közel nyugaton és távol keleten teljesen háttérbe szorultak. Mintha a mai időkben a gazdaságot el lehetne választani a politikától. Tény az, egész világ gazdasági életére kihat a francia kormány szükségintézkedése. De ugyanakkor a Népszövetség keretein belül nagyon komoly a helyzet. Spanyolországban a döntés felé halad a polgárháború és Kina is sorsdöntő órák előtt áll.

* * *

Genfnek ma legnehezebb problémája az angol-olasz viszony. A népszövetség legutóbbi határozata a Négus delegáltjainak részvételére vonatkozólag újra felélesztette az olaszok ellenszenvét Anglia iránt, amely az abesszin konfliktus idején olyan élesen támadta Olaszországot. Igyen körülmények között nem valószínű, hogy Olaszország hajlandó legyen a normális kapcsolatokat felvenni a többi nagyhatalommal mindaddig, amíg a Népszövetség nem könyveli el véglegesen az abesszin kudarcát. Erre pedig a Népszövetség nem mutat egyelőre hajlandóságot, mert az amúgy is gyenge hitelét teljesen tönkretenné.

Másrészt az angolok az olaszok afrikai terjeszkedése tényével szemben mindinkább igyekeznek megerősíteni meglazult birodalmi összeköttetéseiket. Ebben található egyiptomi politikájuk hirtelen változásának magyarázata. Még nagy áldozatok árán is biztosították egyiptomi pozíciójukat egy katonai szövetség révén, mely a Földközi tenger keleti részén szabad mozgást biztosít neki. Ez az angol eredmény pedig Olaszországot nyugtalanítja módfelett. Itt egyik sem hajlandó engedni. Az angol-olasz-viszálynak megint egy harmadik gyengébb fogja meginni a levét. Ha hozzátesszük, hogy a spanyolországi események is döntő fordulatot hozhatnak a földközi-tengeri hatalmi pozíciókban, akkor tökéletesen összekúszálódik a helyzet.

* * *

A spanyol polgárháború olyan fázisba lépett, amely közeledik a döntéshez. A Portugálián keresztül történő állandó fegyerszállítások pillanatnyilag biztosították a fasiszta lázadók hadi fölényét. Ezért pedig teljesen Angolországon van a felelősség, mert angol beleegyezés nélkül a fegyverszállítás Portugálián keresztül lehetetlen volna. Litvinov jegyzéke is azt mutatja, hogy Anglia állásfoglalása a döntő a semlegesség kérdésében, Anglia azonban paralizált helyzetében nem mer állást foglalni.

A japánok ezalatt — az általános európai zavart kihasználva — Sanghaiban megerősítették hadtesteiket. A sanghaii japán negyed

Hongkow, már eddig is államot képezett az államban és most japán hadibázissá épül ki. Ha ezt Japán eléri, úgy hamarosan talál majd ürügyet és alkalmat arra, hogy egy újabb darabot letépjen Kinából. Kina gazdasági válsága pedig fokozódik és így gazdasági és politikai téren is mindinkább kiszolgáltatja magát Japánnak.

* * *

A svéd politikai választások a baloldali pártok óriási győzelmével végződtek. A svéd parlamentben először jutottak abszolut többséghez a szocialista pártok. A polgári többség megtört úgy az alsóházban, mint a felsőházi tagok választását előkészítő választó bizottságban. Az alsóházban a polgári pártok 107 képviselőjével 112 szociáldemokrata képviselő áll szemben és ehhez a többséghez még hozzájárul 11 szélsőbaloldali képviselő. A szociáldemokrata párt 1,336.000 szavazatot kapott a polgári pártok 1,330.000 szavazatával szemben. A nácik összesen csak 26.000 szavazatot kaptak és így nem is jutottak mandátumhoz. A szélsőbaloldali pártok 223.000 szavazattal 11 mandátumot szereztek. Végeredményben tehát 1,559.000 szocialista szavazat áll 1,350.000 polgári szavazattal szemben. Ez a legutóbbi választás mérlege.

Az öt északi állam: Svédország, Norvégia, Finnország, Dánia és Hollandia közül a négy előbbi az év folyamán teljesen megváltoztatta a rezsimet. Finnországban és Dániában már megvoltak a választások. Norvégiában hamarosan meglesznek. Tagadhatatlan, hogy az egész vonalon a szocializmus óriási léptekkel halad. Dániában a szociáldemokraták kezében van a szavazatok 50 %-a, ami egyelőre arra kényszeríti őket, hogy polgári támogatást keressenek, de Svédországban már a szocialisták kezében van az abszolut többség. És ugyanezt lehet várni a küszöbön álló norvég választásoktól.

Nagy tanulság van a svéd választásokban. A jobboldali pártok teljesen elvesztették a talajt a lábuk alól. Egy részük megpróbált a náci alakulatokhoz, tehát nyiltan a fasisztákhoz lépni, de csúfosan megbuktak. Nagyobb részük azonban a polgári demokratikus pártokba vagy a szocialista pártba szívódott fel. Hiba csak ott van, hogy úgy Svédországban, mint Dániában és Hollandiában a szociáldemokrácia visszautasítása miatt az egységfront kisérlete meghiusult.

„Idők fognak jőni, boldogabbak, mert jobbak mint korunk. Minden, mit az igazság megkíván, végre meg fog történni; de siettethetjük a pillanatot, melyben a jó történik. Ha egy nagy gondolatot, mely nemünket emeli, csak egy órával hirdettünk is elébb — ha egy rossz törvénynek eltörlését csak egy órával siettetünk: éltünknek legszebb feladata el van érve s nem mondhatjuk, hogy nem vala nagy jutalma életünknek. Az idő int s nekünk nem szabad hátra maradni.“

B. Eötvös József: „A zsidók emancipációja“ c. művéből.

Iskolaév kezdetén

Egy új iskolaév előtt állunk, új munka kezdeténél. Újra körülvesznek bennünket a régi gondok, régi bajok. A kérdőjelek megsokszorosodnak, újra itt egy iskolaév, melyet kűzdve, nehézségek között kell átélni azoknak, akiknek a gondtalan tanulási lehetőség nincs megadva, akiknek mindenekelőtt meg kell mérkőzniök az élet ezernyi nehézségeivel, hogy beülhessenek az iskolapadokba. Nagyon nagy a száma azoknak a középiskolásoknak, akik sem hazulról, sem máshonnan semmiféle segélyt nem kapnak, vagy ha kapnak is az olyan kevés, hogy a legszükségesebb életfenntartási kellékeket sem fedezi. Ezek a diákok teljesen magukra vannak utalva. A megerőltető tanulás mellett minden lehető munkát elvállalnak, hogy megélhessenek. Ilyen helyzet természetesen nem felel meg a középiskolás ifjuság szellemi és testi követelményeinek. De mit lehet tenni!... Az ember nem remélheti azt, hogy a mai társadalmi viszonyok között valaki vagy valami ki fogja tárni szárnyait a szegény, pénztelen diákok felett, hogy lehetővé tegye képességeiknek szabad kifejlődését. „Kinek nincs könyvre pénze, maradjon otthon" hangzik nagyon gyakran épp azoknak a szájából, akiknek a kultúra és a felvilágosítás terjesztésével kellene elsősorban törődniök.

Ezek mellett még az iskola gyakran a diákok törvényileg biztosított jogainak gyakorlását is megakadályozza. Akadnak a szigorúságot oly tökélyre vivő igazgatók, akik túlzott rendszeretetük jeléül még a diákegyletek megalakulását is ellenszenvvel figyelik, sőt számos esetben ezeknek az életképes, felvilágosodást és haladást akaró egyleteknek ők a kerékkötőik. Pedig itt, ezekben az egyletekben megkaphatnák a diákok azt, amivel az iskola nem rendelkezik: ott megtárgyalhatnák az őket érintő problémákat; felolvashatnának különböző tárgyú dolgozatokat; foglalkozhatnának irodalommal, természettudományokkal stb. Kirándulásokat, koncert- és táncestéket rendezhetnének. Az olyan iskolákban, ahol az igazgatók belátják az iskolai nevelés hiányosságát és engedélyezik ezeknek a kultúregyesületeknek megalakulását, látható és érezhető a fejlődés. Az iskola kultúrélete megélénkül. Úgy gondoljuk, hogy az ilyen egyletek megalakítása az olyan iskolákban, ahol az különböző okok miatt nincs megvalósítva, nagy hasznára lenne a diákélet fejlődésének és ennek kultúrnívóját emelné.

Kellene valamit tenni a diákok anyagi támogatásával kapcsolatban is, mert egészséges gazdasági alap nélkül nincs egészséges fejlődés. Azok a segélyek, amelyeket kapnak a diákok először is kevés és amellett nagyon kevesen élvezik azok közül akikre legjobban ráférne, annyira kevesen, hogy a diákifjúság gazdasági támogatása majdnem a nullával egyenlő

A nemzeti „szocializmus"

„Der Angriff" (Berlin) írja 1936. október 9-iki számában: A „legújabban életbeléptetett katonai rendszabályok által megnövekedett szükségekre fedezetet találandó, a kormány, mint ismeretes, felemelte a részvénytársasági nagyvállalatok adóját. Azonban hangsulyoznunk kell, hogy az adóemelés nem tisztán pénzügyi okokból történt. A kincstár szempontját egy másik szempont erősítette. Meg kell vallanunk ezzel kapcsolatban, hogy a nemzeti-szocialista rezsim eddig nagyon nagylelkű volt a nagy vállalatok vezetőivel szemben. Az újrafegyverkezés és az Arbeitsbeschaffung politikája, amit három év óta gyakorol a kormány, bizonyos nagyvállalatoknak lehetővé tette, hogy hihetetlen gyorsan és hathatósan fellendül-

jenek. Megfigyelhető, hogy 1934, sőt 1933 óta lehetővé vált számukra tartalékaik állandó növelése. Ez azonban nem elég. Hogy az uj szükségleteket fedezze az állam takarékossági rendszabályokat hozott be. Ha foganatosították a takarékossági rendszabályokat a kis üzemek, a nagy vállalkozások és azok tulajdonosai nem nagy igyekezetet mutattak erre. És mindezt ugyanakkor, amikor ezen nagy vállalatok statisztikai adatok alapján, tanácsosaik fizetését jelentékenyen felemelték.

Csak a mult héten jelentettük olvasóinknak, hogy a Karlstadt-cég tanácsosai sokkal magasabb fizetést állapítottak meg maguknak, mint a mult esztendőben. A Klöckner-Werke tanácsosainak a mult évi 145.000 RM-áról 273.000 RM-ra emelték járandóságaikat. A kölni Hösch-cégnél a fizetések 241.000 RM-ról 465.000 RM-ra emelkedtek. Meg kell állapítanunk, hogy semmisem igazolja a nemzetgazdaság szempontjából ezen emeléseket. Politikai és szociális szempontból pedig visszaélés azokkal szemben, akik mint a III. Birodalom által életbeléptetett nagy munkaharc névtelen harcosai, nagylelkűen lemondtak a fizetések és munkadíjak emeléséről.„

Ehhez csak két dolgot kell hozzáfűzni: egyik az, hogy itt még szó sincs *az igazán nagy vállalatokról és főleg azoknak tulajdonosairól és részvényeseiről,* akiknek osztalékairól, vagy profitjáról beszélni sem szabad a III. Birodalomban. A másik az, hogy a kis emberek nagylelkű lemondása mögött rendeletek és karhatalom van. Hogy a munkabérek „nagylelkű" csökkentéseiről ne is beszéljünk.

A városok keletkezése

(O postanku gradova) Popularna Biblioteka

A „Hid" szeptemberi számában már ismertettük a Po-Bi-t (Popularna Biblioteka). Legutóbbi (16.) száma a városok keletkezését ismerteti alapos társadalomtudományi és történelmi felkészültséggel.

„Hasonló történeti jelenségek különböző történelmi körülmények között különböző következményeket idéznek elő". A modern kutatási modszerek szerint nem lehet „városokról általában" beszélni, hanem különböző várostipusokról, őskori, középkori, európai, ázsiai stb. városokról. A füzet tulajdonképen az európai középkori városok keletkezésével, gazdasági, jogi és politikai viszonyaival foglalkozik. — Az önkormányzati városi községek alakulása a nép egy részének a mindenható hűbérurak ellen való védekezése, és igy a városok története szerény kezdetüktől virágzásukig a nép törekvő rétegeinek szabadulási kísérlete volt. A hübérurak várai körül kezdtek kialakulni az első városok, mivel ezek a helyek vásárok tartására, kereskedelem lebonyolitására a legalkalmasabbak.

A városok keletkezésével egy mélyreható társadalmi fordulat vette kezdetét: a városok elkülönitése a falutól. Természetesen eleinte a városok is az egyházi és világi hübérurak kényétől-kedvétől függtek, akik egyedül nyujthattak biztonságot rablók támadásai ellen, és akik ezért hatalmas vámokat szedtek. Ezenkivül természetesen a hübérurak rezidenciáján belül hatalmas adókat fizettek a kereskedelemhez való jogért. Az iparosoknak szintén adózniok kellett. Maguk a hübérurak már csak ezért is szivesen tekintették a letelepülésnek ezt a fajtáját, elősegitették azt, védelmet nyujtottak és bizonyos terhektől megszabaditották őket (pl. megváltás ellenében bizonyos hadviselési terhektől) A város a falusi iparosokat is bevonzotta. A középkori városok lakóságának egy része tehát kereskedőkből és iparosokból állt, másik részét hivatalnokok, tisztek, katonák képezték' akik a világi vagy egyházi urak udvarából kerültek ki.

A városi és polgári jogok azonban

nem lassú békés fejlődés, hanem hosszas, véres harcok eredményei. Ilyen eredmény volt a városi közigazgatás függetlenné válása az olaszországi konzulok, francia mairek, német polgármesterek vezetése alatt, akik maguk is a polgárságból kerültek ki. A tekintélyesebb polgárokból alakult a városi tanács. A hűbérurak hatalma a városok gazdag és tekintélyes polgárságán megtört, a városi közösség tartós politikai hatalommá vált, külön polgári joggal, és így növekedtek olyan gazdasági és politikai tényezővé, mely a hűbéri intézményt megdöntötte.

—

Nagy Lajos: Budapest nagykávéház. A világegyetemmel kezdődik ez a könyv és alig két oldal mulva elérkezik a Budapest nagykávéházba. Mert idevezet minden: meleg és unalom, szalmaözvegység és fizetésképtelenség, családi viszályok és kölcsönkoldulás, proccolás és snobizmus. Egy kávéházba sűritve: Budapest, Magyarország, az egész társadalom. Sarki kávéház, amiben megfordulnak, naponta bejárnak törzs- és alkalmi vendégek, polgárok, akik életüknek egy kis hányadát, de aktivitásukat, közéletüket, „szociális" életüket teljesen itt élik ki. Kávéház, ahonnan még az utcaseprőt, csutakgyűjtőt, munkábaindulókat is lehet látni — igaz, hogy üvegen keresztül. Szóval egy hely, ahol sűritve lejátszódik az egész élet, az az élet, ami már elég korcs és torz ahhoz, hogy egy kávéházba beleférjen. Keresztmetszete ez a könyv Pestnek, a pesti kávéháznak, a pesti és kávéházi életnek, vagy méginkább általában polgári életnek. A rapszódikusan: ujságcikkek címeiből, képeslapokból, az asztalszomszéd adomáiból, családi és üzleti keserveiből, felvágásaiból, kávéházi pincérmesélte tragédiákból — összerakható polgári életnek.

Nem véletlenül kezdődik a könyv a a világegyetemmel. Ezeknek a törzsvendégeknek a kávéház faláig terjed az univerzum, azontúl nincs semmi. Itt játszódik le, itt erjed, itt rohad az élet. Itt keresgélik naivan, sután, képmutatón, snobbul az élet bibijeit is. A polgári baloldaliság: sunyi, beugrató, leleplező megbújt baloldaliság. És lapinditás: nagy szavak mögött megbujó kis egyéni szennyesek, ambiciók, korrupt akarnokok mondvacsinált akciói. Egyszóval Budapest nagykávéház, az egész társadalom és belőle fakadó bűzös önpanaceák.

Mindez pedig 1935 júliusában, kánikulában, bonyodalmak, nemzetközi konfliktusok vészes légkörében. Pontos, megfogható, plasztikus képek. Utánna lehet járni, az alakokat megismerni, tipusokat regisztrálni, kis tragédiákra ráismerni. Nagy Lajos tudásának, módszeres, boncolgató utánnajáró írásmüvészetének legjavát adta ebben a könyvben.

Szerkesztői üzenetek

F. L. Petrovgrad. Cikkét örömmel vettük, válasz levélben megy.

L. J. Vršac. Levelét megkaptuk, legközelebbi számunkban igyekszünk kívánságának eleget tenni.

Többeknek. Mult számunkból „Biológia és szociológia", „A nő és a fasizmus" című cikkeink egészben, „Kőzségi választások" valamint „1936. szeptember 3." című cikkeink pedig részben, technikai okokból kimaradtak. — Jelen számunkból a következő beküldött cikkek: „Kisebbség és demokrácia", Péter-Pál (novella), „Az autarkiáról", „Farkasok (novella), „Október 6", kimaradtak. A „Nemi inség" és a „Kiskereskedő és a válság" című cikkeket csak részben közölhettük.

A HID A FIATALOK LAPJA!

OLVASD A HALADÁS KÖNYVEIT!

Ady Endre
Jóslások Magyarországról 40·-
Versei 55·-

Petőfi Sándor
Összes költeményei 33·-

Vincze Oszkár
Nép és népesedéspolitika 6·-

Szimonidesz Lajos
Napjaink vallási forradalmai 12·-

Vámbéry Rusztem
Eretnek magyarázatok a nacionalizmusról 18·-

Darvas József
Fekete kenyér 16·-
Állomás 20·-

Illyés Gyula
Puszták népe 40·-

Garai János
Vergődő magyar vidékek 10.-

Veres Péter
Az alföld parasztsága 12·-

Engels Frigyes
Család, magántulajdon és az állam keletkezése 16·-

„HID“ literarni, mesečni časopis, izlazi mesečno jedanput (oko 15-og). Odgovorni urednik i izdavač: SIMOKOVICH RÓKUS — Redakcija i administracija: SUBOTICA, Parčetićeva ulica 39.

Pretplatne cene: 1 god. 30 din., 1/2 god. 16 din., 1/4 god. 9 din.

Pojedini broj 3 dinara.

Gradska štamparija, Subotica. 36—1024